

BENCHMARKONDERZOEK EXPLOITATIEKOSTEN PRIMAIR ONDERWIJS

2009

ir. W.J.A. (Willem-Jan) Adriaanssen
I.A.G.M. (Ilona) Gloudemans
ir. C.D. (Corine) Koolen
ir. D.P. (Daan) Stoffels

Voorwoord

Voor de derde maal presenteert HEVO de gegevens van een benchmarkonderzoek naar de exploitatiekosten van de scholen in het Primair Onderwijs; ditmaal over het jaar 2009. Het onderzoek brengt de inkomsten en kosten die samenhangen met de exploitatie van scholen bij elkaar. Tevens is de kwalitatieve beoordeling van de huisvesting geïnterviewd. Daarmee levert de benchmark nuttige informatie op, die scholen kunnen gebruiken bij hun bedrijfsvoering.

De vraag naar 'benchmarken' lijkt af en toe op een hype. We willen over steeds meer gegevens kunnen beschikken en willen deze gegevens ook steeds vaker met elkaar kunnen vergelijken. Ondanks verschillende pogingen is dat laatste in het onderwijs eerder uitzondering dan regel. Nog steeds is er in het onderwijs maar weinig goed vergelijkingsmateriaal voorhanden. Het onderzoek van HEVO is dan ook een meer dan welkome aanvulling van informatie. Het onderzoek is echter niet alleen van betekenis voor schoolbesturen die aan het onderzoek hebben deelgenomen. Ook voor besturen die dat niet hebben gedaan geeft het onderzoek veel nuttige informatie.

In het rapport van de commissie Don wordt aangegeven dat geïnvesteerd moet worden in de kwaliteit van het financieel management. Met name moet -volgens de commissie- aandacht worden besteed aan risicomanagement en een goede meerjarenbegroting. Om trends en risico's te kunnen vaststellen kan een goede benchmark daarbij belangrijke inzichten verschaffen.

De budgetten in het Primair Onderwijs staan al jaren fors onder druk. De laatste evaluatie van de Londen-normen leidde tot de vaststelling dat een gemiddelde basisschool zo'n € 23.000,- per jaar te kort komt op de materiële vergoedingen. Uit de jaarrekeningen 2009 blijkt dat schoolbesturen interen op het eigen vermogen: de uitgaven zijn hoger dan de inkomsten. Op 1 augustus 2010 is bijna 170 miljoen aan bezuinigingen doorgevoerd. Dit doet vrezen dat de resultaten over afgelopen boekjaar dus nog verder de rode cijfers in zullen schieten. Een benchmark wint daardoor nog meer aan waarde.

Een opvallende uitkomst is dat slechts 63% van de scholen kennis heeft van het energieverbruik van de school. Daarmee wordt een (forse) kans gemist. De ervaring leert dat wanneer scholen zich bewust zijn van het energieverbruik en er (deels) verantwoordelijk voor worden gemaakt dat kan leiden tot forse besparingen, waarmee de scholen middelen kunnen vrijspelen om te investeren in andere zaken.

De waarde van dit soort onderzoeken neemt toe naarmate over meerdere jaren benchmarkgegevens kunnen worden verzameld en voldoende scholen deelnemen. Niet alleen worden daarmee de nodige incidentele uitschieters geneutraliseerd, maar ook kunnen dan bepaalde trends worden gesignaleerd. Ik ben daarom blij dat HEVO na het eerste en tweede onderzoek nu de resultaten van een derde onderzoek publiceert.

Gertjan van Midden
Adviseur PO-raad

Inhoudsopgave

1.	Introductie	4
2.	Het onderzoek	6
2.1.	Exploitatiekosten en -vergoedingen	6
2.1.1.	Nederlandse Norm	6
2.1.2.	Administratie (exploitatie-) kosten en opbrengsten in het onderwijs	7
2.2.	De methodiek	8
2.3.	De steekproef	9
2.4.	Belevingswaarde onderwijshuisvesting	10
3.	De benchmark	12
3.1.	Algemeen: inkomsten en uitgaven per leerling	12
3.2.	Exploitatiekosten	15
3.3.	Schoonmaak en onderhoud	17
3.4.	Energie en waterverbruik	18
3.5.	Exploitatieresultaat	18
3.6.	Exploitatielasten en exploitatievergoeding ten opzichte van 2008	19
3.7.	Trendanalyse	20
4.	Conclusies en aanbevelingen	22
	Bijlage 1: dienstverlening HEVO	25

1. Introductie

HEVO: duurzaam presteren

HEVO is een onderzoek, advies- en projectmanagementbureau op het gebied van huisvesting en vastgoed. Opdrachtgevers met complexe huisvestingsvraagstukken voorzien wij van antwoorden die leiden tot een optimale leef- en werkomgeving. Een van onze specifieke aandachtsgebieden is onderwijshuisvesting; zowel primair als voortgezet en hoger onderwijs¹.

HEVO wil de norm zijn in huisvestingsoplossingen en verder kunnen gaan dan standaardoplossingen. Dat betekent continu op de hoogte blijven van ontwikkelingen in de markt, een deskundige gesprekspartner zijn en gaan voor ideeën die daarin echt onderscheidend zijn. Het is niet voor niets dat wij de kwaliteitsrichtlijn onderwijshuisvesting hebben geschreven. Voor Voortgezet Onderwijs is dit jaar een herziene versie verschenen, die volledig in het teken staat van duurzaamheid.

Duurzaamheid speelt een centrale rol in onze visie en bedrijfsvoering. Wij verwezenlijken huisvesting die duurzaam presteert en streven als organisatie precies hetzelfde na. Onze focus ligt daarbij niet alleen op het bouwproces, maar juist op het totaal van het bouwproces en de gebruikscyclus. Want juist tijdens het gebruik bewijzen duurzame huisvestingsoplossingen hun meerwaarde. Ook op het financiële vlak.

In 2008 heeft Hevo daarom een eerste onderzoek gedaan naar de exploitatiekosten van scholen in het Voortgezet en Primair Onderwijs. Resultaat van dit onderzoek was een benchmarkrapport, dat zowel op hoofdlijnen als op onderdelen inzicht gaf in de exploitatiekosten en exploitatiebudgetten van scholen. Vanwege de grote interesse naar betrouwbare exploitatiegegevens van scholen, heeft HEVO besloten dit onderzoek jaarlijks te herhalen. Voor u ligt het resultaat van het onderzoek van dit jaar. Deze rapportage, evenals die van voorgaande jaren, is voor onderwijsinstellingen gratis op te vragen via www.hevo.nl.

Dankwoord

Bij het doen van ons onderzoek en het opstellen van deze rapportage heeft een aantal personen en instellingen medewerking verleend, waarvoor wij graag onze dank uitspreken:

- VOS/ABB.
- De heer GJ van Midden van de PO-raad.
- Alle deelnemende scholen.

¹ Voor een overzicht van de dienstverlening van Hevo op het gebied van onderwijshuisvesting, zie bijlage 1. Wanneer u wilt weten wat wij specifiek voor uw huisvestingsvraagstuk kunnen betekenen, kunt u contact opnemen met Mireille Uhlenbusch op telefoonnummer 073-6409474.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt eerst een toelichting gegeven op het begrip exploitatiekosten en worden de populatie en de werkwijze van dit onderzoek omschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een overzicht gegeven van de resultaten van het onderzoek. De rapportage wordt afgesloten met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het onderzoek in hoofdstuk 4.

2. Het onderzoek

Met dit benchmarkonderzoek zijn de exploitatiekosten en de exploitatievergoedingen van scholen in het Primair Onderwijs voor 2009 in kaart gebracht. In dit hoofdstuk wordt eerst een toelichting gegeven op het begrip exploitatiekosten en op de wijze waarop de exploitatiekosten en -vergoedingen zijn ingedeeld. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 een toelichting gegeven op de gehanteerde methodiek. In paragraaf 2.3 wordt deze methodiek gebruikt om een omschrijving te geven van een aantal kenmerken van de scholen waaruit de steekproef van dit onderzoek bestaat.

2.1. Exploitatiekosten en -vergoedingen

2.1.1. Nederlandse Norm

In de *N*ederlandse Norm (NEN 2632) worden exploitatiekosten gedefinieerd als alle terugkerende kosten die voortkomen uit het in eigendom hebben, in stand houden dan wel gebruiken van een gebouw. Hierbij wordt de volgende indeling gehanteerd:

- **Vaste kosten**
Dit zijn de kosten die verbonden zijn aan het in eigendom hebben en gebruiken van het gebouw en bijbehorend terrein, waaronder rente en afschrijving, verzekeringen, publiekrechtelijke heffingen en huurkosten van bijvoorbeeld sport- en/of noodlokalen.
- **Energiekosten**
De kosten van het energieverbruik van het gebouw. Deze kosten worden onderscheiden in kosten voor elektriciteit, verwarming en water.
- **Onderhoudskosten**
Dit zijn de kosten die nodig zijn om het gebouw en het terrein kwalitatief in goede staat te houden, zodat de gebruiker goed kan functioneren. Het onderhoud heeft betrekking op bouwkundige voorzieningen, installaties en de vaste inrichting van het terrein. Er wordt onderscheid gemaakt tussen technisch onderhoud (preventief en correctief onderhoud) en schoonmaakonderhoud (binnenzijde en buitenzijde).
- **Administratieve beheerkosten**
Kosten van de administratie die betrekking hebben op het beheer van het gebouw, zoals bemiddelingskosten, boekhouding en administratieve personeelskosten.
- **Specifieke bedrijfskosten**
Dit zijn de kosten die voortkomen uit het functioneren van het bedrijf in het gebouw, bijvoorbeeld de kosten voor bewaking en beveiliging.

Deze kosten zijn alle gebouwgebonden en daarmee sluit deze indeling niet goed aan op de dagelijkse praktijk van het administreren van en rapporteren over exploitatiekosten en -vergoedingen in het onderwijs. In de onderwijspraktijk vallen namelijk ook de kosten die voortkomen uit het functioneren van de organisatie in het gebouw onder de exploitatiekosten. Deze organisatiegebonden exploitatiekosten bestaan uit:

1. Middelen, inrichting, inventaris, ICT.
2. Specifieke organisatiekosten (onder andere administratie, receptie, catering, repro en vervoer).

Vanuit praktisch oogpunt is de categorisering conform de NEN 2632 voor dit onderzoek dan ook losgelaten. In plaats daarvan is de wijze van administratie van scholen als uitgangspunt genomen.

2.1.2. *Administratie (exploitatie-) kosten en opbrengsten in het onderwijs*

Door het ministerie van OCW is een richtlijn opgesteld die scholen dienen te volgen bij het opstellen van hun boekhouding en jaarverslagen. Aan de kostenkant is een indeling gemaakt conform de posten zoals die zijn opgenomen in de Staat van Baten en Lasten (SvBL) uit deze richtlijn:

1. Afschrijvingen (4.2 SvBL).
2. Huur (4.3.1 SvBL).
3. Verzekeringen (4.3.2 SvBL).
4. Onderhoud (4.3.3 SvBL).
5. Energie en water (4.3.4 SvBL).
6. Schoonmaakkosten (4.3.5 SvBL).
7. Heffingen (4.3.6 SvBL).
8. Overige huisvestingslasten (4.3.7 SvBL).
9. Overige lasten (4.4 SvBL).

Hierbij wordt het volgende opgemerkt:

- De meeste deelnemende scholen schrijven niet af op hun gebouw; daarom beslaat de post afschrijvingen vooral de afschrijving op inventaris en (ICT-)apparatuur.
- Onder overige lasten vallen 'administratie- en beheerslasten', 'inventaris, apparatuur en leermiddelen', 'dotatie overige voorzieningen' en 'overige'. Het blijkt onmogelijk om uit deze post te filteren welke kosten daadwerkelijk exploitatiekosten zijn.
- Alleen de kosten die gemaakt worden door de scholen zelf zijn opgenomen in dit onderzoek. De exploitatiekosten die de gemeente maakt, zoals verzekeringen, zijn niet opgenomen.

De inkomsten in het Primair Onderwijs bestaan uit het budget dat door het ministerie van OCW wordt toegekend voor personeel (salarissen) en het budget voor materiële instandhouding van het gebouw en de school, samen uitgedrukt in een lumpsumbedrag. De MI-vergoeding is een kalenderjaarvergoeding en bestaat uit een groepsgebonden deel en een leerlinggebonden deel:

- De **groepsafhankelijke** vergoeding is bestemd voor **gebouwgebonden** kosten². De vergoeding wordt berekend door aan het aantal groepen leerlingen een genormeerd aantal vierkante meters bvo te verbinden. Dit aantal wordt vervolgens met een bepaald bedrag per kostenpost vermenigvuldigd. De kostenposten die worden onderscheiden zijn onderhoud (gebouw, tuin, schoonmaak), energie- en waterverbruik (elektriciteit, verwarming en water) en publiekrechtelijke heffingen (exclusief OZB).

² Om een duidelijk onderscheid te maken in het soort van kosten en vergoedingen, wordt in het vervolg van deze rapportage daarom gesproken van de gebouwgebonden vergoeding.

- De **leerlingafhankelijke** vergoeding is bestemd voor diverse **facilitaire kosten**, die worden opgedeeld in middelen (onder andere onderhoud, vervanging en vernieuwing meubilair en onderwijsleerpakket) en administratie, onderhoudsbeheer en beheer en bestuur. De te ontvangen vergoeding per school wordt berekend met een vaste voet en een bepaald bedrag per leerling.

Naast deze reguliere inkomsten hebben sommige scholen nog aanvullende inkomsten in de vorm van verhuur van gebouw of (sport)lokalen, ouderbijdragen en subsidies e.d.

Vanwege de verschillende indelingen aan de kostenkant en de inkomstenkant, is het alleen voor het gebouwgebonden deel en het leerlinggebonden deel mogelijk om een zuivere vergelijking van de exploitatiekosten en -budgetten te maken. In deze vergelijking zijn de eventuele additionele, niet-genormeerde inkomsten niet betrokken.

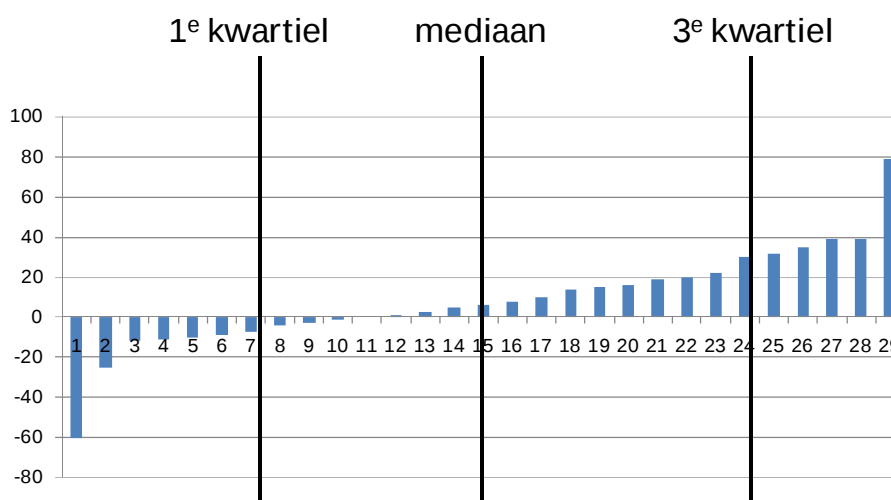
2.2. De methodiek

De deelnemende scholen hebben een vragenlijst ontvangen, die zij digitaal hebben ingevuld en aangeleverd aan Hevo. In de toelichting op de vragen is getracht zo specifiek mogelijk te zijn, ter voorkoming van onduidelijkheden over de toekenning van kosten aan een kostenpost. De aangeleverde data zijn gecontroleerd op compleetheid en waar nodig is contact gezocht met de betreffende school ter verduidelijking van de data³.

Om de exploitatiekosten en –vergoedingen voor scholen onderling vergelijkbaar te maken, zijn ze gerelateerd aan het brutovloeroppervlak (bvo) van de deelnemende scholen of aan het aantal leerlingen. Hieruit zijn kengetallen ontstaan, die worden weergegeven volgens de kwartiel-methode.

De kwartiel-methode wil zeggen dat er per gegevensgroep een geordende reeks wordt gemaakt van de laagste waarde tot en met de hoogste waarde. Vervolgens wordt deze reeks opgedeeld in vier gelijke delen; de kwartielen. Van iedere reeks wordt telkens de waarde weergegeven die op de eerste 25% van de reeks ligt (eerste kwartiel), de waarde die op 50% van de reeks ligt (de mediaan) en de waarde die op 75% van de reeks ligt (derde kwartiel):

³ Ondanks de uitgevoerde controles en nagestreefde nauwkeurigheid kan Hevo onmogelijk garanderen dat de gegevens die voor de analyses gebruikt zijn ook juist zijn. Het blijft de verantwoordelijkheid van de deelnemende schoolinstellingen om de juiste gegevens aan te leveren. Hevo is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor de gevolgen van het gebruik van de gegevens uit deze benchmarkrapportage.

Met de kwartielmethode wordt een duidelijk kader gegeven waaraan scholen hun eigen kengetallen kunnen toetsen.

Daarnaast worden er gemiddelden weergegeven. Hierbij moet echter de kanttekening worden gemaakt dat gemiddelden een vertekend beeld kunnen geven wanneer er sprake is van extreme waarden (zoals de eerste en de laatste uitschieter in de bovenstaande reeks). Dit geldt vooral wanneer er sprake is van een kleine steekproef.

2.3. De steekproef

In het schooljaar 2008-2009 waren er in totaal 7.517 scholen voor Primair Onderwijs⁴. Aan dit onderzoek hebben 66 scholen deelgenomen, wat betekent dat er niet sprake is van een betrouwbare steekproef, omdat die slechts 0,9% van de gehele populatie beslaat. Het gaat hier om een niet-aselecte steekproef, waardoor een bias kan ontstaan vanwege specifieke redenen van de besturen en scholen om deel te nemen aan het onderzoek. Vanwege deze bias kunnen de resultaten in dit rapport niet zomaar als representatief beschouwd worden voor de hele populatie; zij geven slechts een indicatie.

De onderstaande tabel vormt een beschrijving van de steekproefpopulatie, waarbij alleen een overzicht gegeven wordt van de totale groep scholen. Het is op basis van de populatie in dit onderzoek helaas niet mogelijk onderscheid te maken naar de groep solitaire basisscholen en de groep Brede Scholen, omdat aan het onderzoek slechts twee Brede Scholen hebben deelgenomen waardoor het niet mogelijk is voor deze afzonderlijke groep betrouwbare gegevens te rapporteren.

⁴ Bron: Kerncijfers 2005-2009, ministerie OCW, d.d. mei 2010.

Beschrijving van de steekproef	Totaal
Aantal scholen in onderzoek	66
Totaal aantal leerlingen	16.496
Totaal aantal fte	1171
Totaal aantal m² BVO	116.090

In de onderstaande tabel staat een aantal algemene kenmerken weergegeven van de totale steekproefpopulatie:

Kenmerken totale steekproef	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Leeftijd gebouw	54	31	38	49
Leeftijd gebouw na renovatie	40	6	31	41
Aantal leerlingen	250	158	236	334
Aantal fte	18	11	16	20
Aantal m² BVO	1759	1297	1521	2056
Aantal m² BVO per leerling	7,7	5,6	7,2	8,8

Wat opvalt, is dat het gebouwenbestand van de deelnemende scholen behoorlijk oud is, zeker wanneer in beschouwing wordt genomen dat een afschrijvingstermijn van 40 jaar voor schoolgebouwen gangbaar is. Het gemiddelde is ook hoger dan de mediaan, wat duidt op een aantal extreme waarden. Omdat een aantal scholen sinds de oorspronkelijke bouw gerenoveerd heeft, moet hier echter een nuancering worden aangebracht. Wanneer van deze gebouwen het renovatiejaar als bouwjaar wordt genomen, dan ligt de gemiddelde leeftijd een stuk lager, evenals de kwartielwaarden. Het is echter niet bekend hoe ingrijpend de renovaties van de deelnemende scholen geweest; deze 'leeftijd na renovatie' is dan ook geen harde leeftijd, maar slechts een nuancering.

Verder is uit deze tabel op te maken dat er een vrij grote variatie is in de omvang van de deelnemende scholen, zowel wat betreft aantal leerlingen als aantal fte en aantal vierkante meters bvo.

- Het gemiddelde en de mediaan van het aantal leerlingen en het aantal m² BVO liggen ver uit elkaar. Dit indiceert dat er één of meerdere extreme waarden in de steekproef zijn opgenomen.
- Ook de spreiding in het aantal vierkante meter bvo per leerling is redelijk groot. Het verschil tussen het eerste en het derde kwartiel geeft aan dat een aantal scholen ruim 1,5 keer zoveel vierkante meter bvo per leerling heeft als de scholen uit het eerste kwartiel.

2.4. Belevingswaarde onderwijshuisvesting

In het invulformulier dat de deelnemende scholen aangeleverd hebben, was dit jaar voor het eerst ook een enquête opgenomen. De deelnemende scholen is gevraagd om op een aantal onderwerpen punten geven over het functioneren van het gebouw.

In onderstaande tabel is per onderwerp de score weergegeven:

	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Gemiddelde score op alle aspecten	5,8	5,3	5,8	6,3
Technische kwaliteit (onderhoud)	6,3	6,0	6,0	7,0
Binnenklimaat (o.a. ventilatie)	5,1	4,0	5,0	6,0
Ruimtelijke kwaliteit (irt onderwijsvisie)	6,2	5,0	6,0	7,0
Energieverbruik	5,0	4,0	5,0	6,0
Mate waarin goed schoon te maken is	6,5	6,0	6,5	7,0
Duurzaamheid	5,8	5,0	6,0	7,0

Het meest opvallende aan de uitslag van deze enquête is dat er op geen enkel punt echt goed wordt gescoord. Ten aanzien van het binnenklimaat, ruimtelijke kwaliteit, energieverbruik en duurzaamheid wordt een stevige onvoldoende gescoord voor het eerste kwartiel en soms ook de mediane waarde. Dit sluit aan bij de brede discussie van de afgelopen jaren over de slechte kwaliteit van de onderwijshuisvesting en de “frisse scholen”-problematiek.

Andere punten die opvallen:

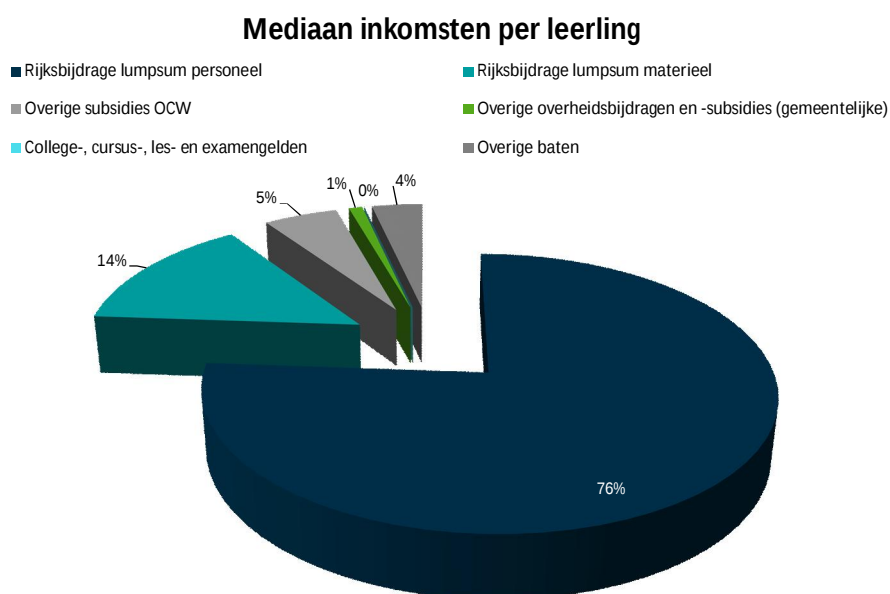
- De aspecten binnenklimaat en energieverbruik scoren het slechtst: een onvoldoende.
- De schoonmaak scoort het best.
- Technische kwaliteit krijgt de op één na hoogste beoordeling. Deze aspecten scoren ook het meest gelijkmatig: het verschil tussen de eerste en derde kwartielwaarde is hierbij het kleinst.

3. De benchmark

3.1. Algemeen: inkomsten en uitgaven per leerling

In deze paragraaf wordt een algemeen inzicht gegeven in de inkomsten en uitgaven van de scholen die zijn opgenomen in de steekproef. Hiermee wordt een referentiekader geschetst, waarmee de inkomsten en uitgaven met betrekking tot de exploitatie van schoolgebouwen zoals die in de volgende paragraaf worden behandeld, in perspectief kunnen worden geplaatst.

In onderstaand cirkeldiagram wordt weergegeven hoe de inkomsten per leerling van de deelnemende scholen gemiddeld is opgebouwd (in procenten van de totale inkomsten per leerling):

Uit dit diagram blijkt al dat het leeuwendeel van de inkomsten van de school bestaat uit de rijksbijdrage lumpsum personeel.

In de onderstaande tabel wordt het inkomen van de scholen verder gespecificeerd. Hierbij is de post overige baten verder gespecificeerd naar de zeven subposten die hier conform de Staat van Baten en Lasten onder vallen⁵.

Van elke inkomstenbron wordt het gemiddelde, 1^e kwartiel, mediaan en 3^e kwartiel vermeld in aantal euro per leerling.

Inkomsten per leerling	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Rijksbijdrage lumpsum personeel	€ 3.480,4	€ 3.028,1	€ 3.260,3	€ 3.868,8
Rijksbijdrage lumpsum materieel	€ 654,0	€ 575,8	€ 614,9	€ 679,8
Overige subsidies OCW	€ 318,2	€ 130,1	€ 218,4	€ 406,5
Overige overheidsbijdragen en -subsidies (gemeentelijke)	€ 100,4	€ 5,7	€ 39,9	€ 160,8
College-, cursus-, les- en examengelden	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Verhuur onroerende zaken	€ 25,0	€ 0,0	€ 6,2	€ 25,9
Opbrengst boekenfonds	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Opbrengst reproductie-afdeling	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Overige publieke inkomsten (incl. rentebaten)	€ 161,3	€ 11,3	€ 102,8	€ 212,4
Ouderbijdragen	€ 21,0	€ 0,0	€ 8,2	€ 33,3
Opbrengst kantine	€ 0,3	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Leerlingen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 4.760,5	€ 4.006,3	€ 4.376,3	€ 5.189,5

Hoewel de rijksbijdrage lumpsum personeel het leeuwendeel van het inkomen van de scholen vormt (76%), leveren ook lumpsum materieel, overige subsidies en overige publieke inkomsten een redelijke bijdrage aan het inkomen van de school. Uit deze tabel blijkt dat de overige inkomsten toch een aanzienlijke waarde in euro's bedragen.

Daarbij vallen de volgende zaken op:

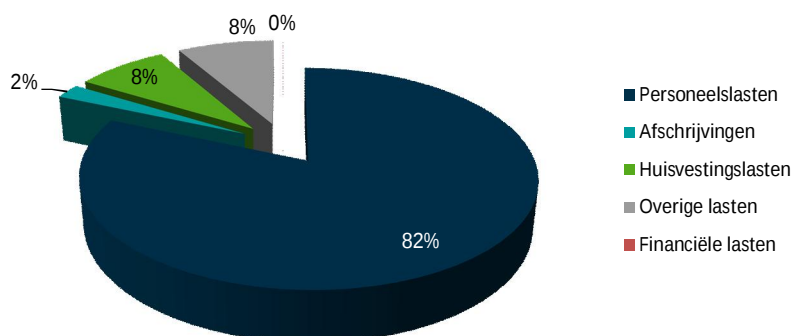
- Bij een aantal inkomstenbronnen is er een groot verschil tussen de waarde van het 1^e en het 3^e kwartiel, waarbij het eerste kwartiel soms zelfs 0 bedraagt. Dit is met name het geval bij 'overige overheidsbijdragen –subsidies' en 'ouderbijdragen'.
- Bij een aantal inkomstenbronnen is het gemiddelde significant hoger dan de mediaan, wat betekent dat er een (aantal) relatief hoge waarde(n) in de steekproef is opgenomen. Dit is het geval bij de inkomstenbronnen 'overige overheidsbijdragen –subsidies', 'verhuur onroerende zaken', 'overige publieke inkomsten' en 'ouderbijdragen'.

Beide observaties duiden erop dat de samenstelling en de hoogte van het inkomen tussen scholen behoorlijk kan verschillen.

⁵ Deze splitsing is in het voorgaande cirkeldiagram niet gemaakt omdat deze subposten vanwege hun kleine omvang ten opzichte van het personeelsbudget vrijwel volledig wegvielen.

In onderstaand cirkeldiagram wordt de mediaan van de benchmark weergegeven van uitgaven per leerling.

Mediaan uitgaven per leerling

Uit dit diagram blijkt al dat het grootste deel van de uitgaven van de school bestaat uit personeelslasten. Dit percentage is echter hoger dan het percentage van de rijksbijdrage lumpsum personeel in de inkomsten. Dit betekent dat een deel van de personeelskosten wordt betaald uit de overige budgetten.

In onderstaande tabel worden de uitgaven nader geanalyseerd. Hierin staan van alle uitgaven de financiële benchmarkgegevens vermeld in euro per leerling.

Uitgaven per leerling	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Personeelslasten	€ 3.907,2	€ 3.323,9	€ 3.627,5	€ 4.245,5
Afschrijvingen	€ 104,4	€ 82,3	€ 98,6	€ 121,3
Huisvestingslasten	€ 392,7	€ 299,6	€ 352,5	€ 442,1
Overige lasten	€ 387,9	€ 290,5	€ 371,2	€ 489,8
Financiële lasten	€ 3,5	€ 0,1	€ 0,4	€ 1,1
Totaal	€ 4.795,6	€ 4.013,2	€ 4.362,4	€ 5.165,8

Het blijkt dat het gemiddelde en de mediaan van de personeelslasten per leerling inderdaad groter zijn dan de inkomsten voor lumpsum personeel in euro per leerling.

Verder vallen de volgende zaken op:

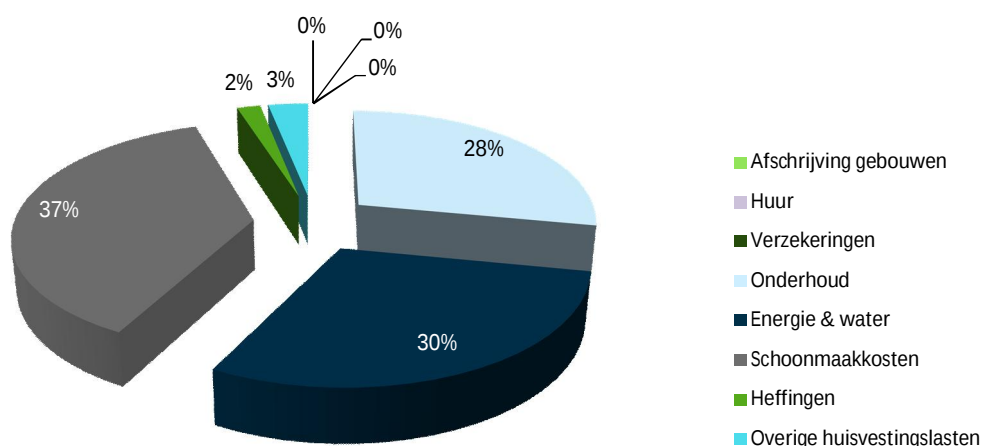
- Bij alle uitgaven is het gemiddelde significant hoger dan de mediaan, wat betekent dat er een (aantal) relatief hoge waarde(n) in de steekproef is opgenomen.
- De spreiding in de uitgaven (verschil tussen 1^e en 3^e kwartielwaarde) is bij de overige lasten in verhouding het grootst.
- De spreiding in de uitgaven is het kleinst voor de personeelslasten.

De afschrijvingen en huisvestingslasten worden in de volgende paragraaf nader geanalyseerd

3.2. Exploitatiekosten

Onder exploitatiekosten zijn de kostenposten van de Staat van Baten en Lasten zoals omschreven in paragraaf 2.1 gerekend (4.2.1 afschrijving gebouwen en alle subposten onder 4.3 huisvestingslasten). In onderstaand cirkeldiagram wordt de mediaan van de benchmark weergegeven van uitgaven per leerling aan deze exploitatiekosten weergegeven.

Mediaan exploitatiekosten per leerling

In onderstaande tabel staan van alle exploitatiekosten de financiële benchmarkgegevens vermeld in euro per leerling.

Exploitatiekosten per leerling	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Afschrijving gebouwen	1,1	0,0	0,0	0,0
Huur	7,6	0,0	0,0	2,9
Verzekeringen	0,8	0,0	0,0	2,1
Onderhoud	113,2	62,4	90,9	136,4
Energie & water	111,8	77,7	96,3	123,6
Schoonmaakkosten	128,9	102,2	121,3	147,9
Heffingen	7,5	3,5	6,0	9,1
Overige huisvestingslasten	22,9	4,5	10,2	18,1
Totaal	393,8	301,4	355,1	442,1

Omdat het grotendeels gebouwgebonden uitgaven betreft, zijn deze gegevens ook gerelateerd aan het aantal vierkante meter BVO van de schoolgebouwen. Een gebouw zal immers hoe dan ook schoongemaakt en onderhouden moeten worden, of het nou te groot of te klein is voor het aantal leerlingen dat het huisvest.

In onderstaande tabel staan de corresponderende waarden weergegeven, evenals de kwartielen en het gemiddelde van de benchmark.

Exploitatiekosten per m2 BVO	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Afschrijving gebouwen	0,2	0,0	0,0	0,0
Huur	1,1	0,0	0,0	0,3
Verzekeringen	0,1	0,0	0,0	0,2
Onderhoud	15,5	8,7	13,9	19,4
Energie & water	14,9	11,4	14,2	16,4
Schoonmaakkosten	17,9	13,7	18,5	21,3
Heffingen	1,0	0,5	0,8	1,2
Overige huisvestingslasten	3,1	0,6	1,3	2,3
Totaal	53,9	43,3	50,3	59,5

De volgende zaken vallen op:

- De posten afschrijvingen gebouwen, huur en verzekeringen zijn opvallend klein. Uit de waarde van het eerste kwartiel en de mediaan blijkt dat de meeste scholen geen kosten maken en uit de waarde van het gemiddelde en het derde kwartiel blijkt dat de kosten die gemaakt worden, erg laag zijn. Dit is ook logisch aangezien de gemeente normaliter verantwoordelijk is voor deze onderdelen.
- De post schoonmaakkosten is voor de scholen de grootste exploitatiepost en heeft een redelijk gelijkmatige verdeling. In paragraaf 3.3 wordt verder ingegaan op deze kostenpost.
- De post onderhoud laat redelijk veel variatie zien; het derde kwartiel is meer dan twee maal zo groot als het eerste kwartiel. In paragraaf 3.3 wordt verder ingegaan op deze kostenpost.
- Aan de post energie en water valt weinig op; de verdeling van de kwartielen is redelijk gelijkmatig en het gemiddelde is ongeveer gelijk aan de mediaan. In paragraaf 3.4 wordt nader ingegaan op het verbruik van energie en water.
- De kostenpost heffingen is erg klein ten opzichte van de overige kostenposten. De verdeling van de kwartielen is redelijk gelijkmatig en het gemiddelde is ongeveer gelijk aan de mediaan.
- In de post overige huisvestingslasten zit vrij veel variatie; het 3^e kwartiel is bijna viermaal zo groot als het 1^e kwartiel en het gemiddelde is veel hoger dan de mediaan. Dit duidt op een paar relatief grote waarden in de steekproef.

3.3. Schoonmaak en onderhoud

Uit paragraaf 3.2 blijkt dat onderhoud en schoonmaak samen 65% van de gebouwgebonden exploitatiekosten vormen. Bovendien is gebleken dat er een grote variatie zit in de post onderhoud, dat maakt het interessant deze exploitatiepost nader te analyseren.

In onderstaande tabel staan van alle onderhoudsposten de financiële benchmarkgegevens vermeld in euro per m² bvo.

Onderhoud per m2 BVO	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Dotatie onderhoudsvoorziening	11,0	6,0	9,3	16,0
Klein onderhoud gebouw	3,7	1,3	3,4	4,9
Klein onderhoud terreinen	0,6	0,0	0,2	1,0
Klein onderhoud machines en installaties	0,2	0,0	0,0	0,0
Totaal	15,5	8,7	13,9	19,4

De volgende zaken vallen op:

- Bij alle onderhoudsposten is het gemiddelde hoger dan de mediaan. Dit duidt erop dat op alle onderhoudsposten uitschieters naar boven voorkomen.
- De grootste onderhoudspost is de dotatie onderhoudsvoorziening. Deze kostenpost laat redelijk veel variatie zien; het derde kwartiel is meer dan driemaal zo groot als het eerste kwartiel. Onbekend is of deze post een reële waarde is gerelateerd aan het meerjarenonderhoudsplan, of dat deze post vanuit de beschikbaarheid van financiën wordt ingevuld
- Aan de post klein onderhoud gebouw valt weinig op; de verdeling van de kwartielen is redelijk gelijkmatig en het gemiddelde is ongeveer gelijk aan de mediaan.
- De post klein onderhoud terreinen is erg klein. Uit de waarde van het eerste kwartiel blijkt dat veel scholen geen kosten maken en uit de waarde van het gemiddelde en het derde kwartiel blijkt dat de kosten die gemaakt worden, erg laag zijn.
- Klein onderhoud machines en installaties is de kleinste onderhoudspost. Zowel het eerste kwartiel als de mediaan en het derde kwartiel zijn nul, dit betekent dat er vrijwel geen kosten worden gemaakt voor klein onderhoud machines en installaties

In onderstaande tabel staan de benchmarkgegevens weergegeven van de schoonmaakkosten in euro per m² bvo. In de totale steekproef heeft 32% van de scholen eigen personeel voor schoonmaak.

Schoonmaakkosten per m2 BVO	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Schoonmaakkosten incl. personeelskosten	17,1	12,8	17,4	20,5
Vuilafvoer	0,8	0,0	0,9	1,3

Uit deze tabel valt het volgende op te maken:

- De schoonmaakkosten per m² bvo zijn gelijkmatig verdeeld, maar laten een forse spreiding zien.
- Vuilafvoer maakt maar een klein onderdeel uit van de totale schoonmaakkosten. De eerste kwartielwaarde is nul. Het is niet duidelijk of deze scholen werkelijk geen kosten hebben voor vuilafvoer of deze niet separaat administreren.

3.4. Energie en waterverbruik

In paragraaf 3.2 is gebleken dat energie- en waterverbruik met een aandeel van 30% een van de grootste exploitatiekostenposten is. Alleen al daarom is het interessant om deze post nader te bestuderen. Daar komt bij dat er in het kader van duurzaamheid in de afgelopen jaren steeds meer aandacht is gekomen voor het terugdringen van het verbruik van water en met name ook energie. De overheid heeft diverse subsidieprogramma's in het leven geroepen om besparingsmaatregelen, zoals het aanbrengen van extra isolatie, te stimuleren.

Energie en waterverbruik	N	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Verbruik elektra in kWh per m2 bvo	42	25,93	18,77	22,42	29,98
Verbruik gas in m3 per m2 bvo	41	13,35	8,83	12,33	15,95
Verbruik water in m3 per m2 bvo	37	0,37	0,21	0,30	0,40

Observaties:

- Weinig scholen hebben gegevens over hun energie- en waterverbruik beschikbaar, namelijk slechts 63% kent gegevens voor gas en elektra en slechts 56% van de deelnemers beschikt over gegevens betreffende water. Slechts 44% van de deelnemende scholen heeft de kosten voor gas en elektra (en soms ook water) niet alleen als totaal beschikbaar, maar kan deze differentiëren. Hierdoor missen de betreffende scholen de mogelijkheid tot sturing op het verbruik.
- Voor zowel het elektriciteit- als het gasverbruik is er een grote variatie zichtbaar tussen het 1^e en het 3^e kwartiel. Met betrekking tot het gasverbruik ligt het derde kwartiel 80% hoger dan het eerste kwartiel. Dit geeft aan dat er nog veel verbeterpotentieel aanwezig is.

3.5. Exploitatieresultaat

Naast inzicht in de exploitatielasten, is het ook interessant om inzicht te hebben in de verhouding tussen de exploitatielasten en de daarvoor ontvangen vergoedingen.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het exploitatieresultaat; het verschil tussen de ontvangen exploitatievergoedingen en de uitgegeven exploitatiekosten. Deze resultaten worden als totaal weergegeven en per onderdeel van de ontvangen mi-vergoeding (het gebouwgebonden exploitatieresultaat, bestaande uit de groepsafhankelijke vergoeding minus de gebouwgebonden kosten en het leerlinggebonden exploitatieresultaat bestaande uit de leerlingafhankelijke vergoeding minus de samenhangende facilitaire kosten).

Exploitatieresultaat	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Resultaat gebouwgebonden exploitatie per m2 BVO	-12,2	-4,2	-11,5	-16,4
Resultaat leerlinggebonden exploitatie per m2 BVO	-21,3	-4,7	-17,8	-33,2
Resultaat exploitatie totaal per m2 BVO	-29,9	-14,1	-27,7	-40,6
Resultaat exploitatie per leerling	-229,8	-107,5	-210,6	-379,4

- Opvallend is dat alle waarden negatief zijn, wat betekent dat (bijna) alle scholen op alle onderdelen een negatief exploitatieresultaat hebben.
- De leerling gebonden exploitatie is negatiever dan de gebouwgebonden exploitatie.

3.6. Exploitatielasten en exploitatievergoeding ten opzichte van 2008

Vanwege het hierboven getoonde negatieve exploitatieresultaat, is het interessant inzicht te hebben in de opbouw van dit exploitatieresultaat. In onderstaande tabellen is daarom het exploitatieresultaat verder uitgesplitst naar exploitatielasten en de ontvangen exploitatievergoeding. Tevens worden deze lasten en vergoedingen vergeleken met de gegevens van 2008.

Exploitatielasten 2009	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Groepsafhankelijke kosten per m2 BVO	49,5	40,6	47,1	56,0
Leerlingafhankelijke kosten per m2 BVO	72,6	56,3	62,8	84,3
Exploitatiekosten totaal per m2 BVO	118,5	99,3	108,5	131,9
Exploitatiekosten totaal per leerling	852,8	672,4	841,1	1005,0
Exploitatievergoeding				
Groepsafhankelijke vergoeding per m2 BVO	37,3	30,5	38,1	44,7
Leerlingafhankelijke vergoeding per m2 BVO	51,3	42,6	49,6	60,3
Exploitatievergoeding totaal per m2 BVO	88,7	73,2	88,1	104,1
Exploitatievergoeding totaal per leerling	623,0	563,4	599,8	650,5

Exploitatielasten 2008	Gemiddelde	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel
Groepsafhankelijke kosten per m2 BVO	50,4	36,7	45,7	57,1
Leerlingafhankelijke kosten per m2 BVO	69,1	46,5	57,2	74,1
Exploitatiekosten totaal per m2 BVO	119,5	87,0	102,9	134,1
Exploitatiekosten totaal per leerling	776,0	564,7	704,5	869,7
Exploitatievergoeding				
Groepsafhankelijke vergoeding per m2 BVO	40,8	35,2	40,9	46,4
Leerlingafhankelijke vergoeding per m2 BVO	54,1	46,0	55,0	62,6
Exploitatievergoeding totaal per m2 BVO	94,9	82,5	95,4	107,6
Exploitatievergoeding totaal per leerling	632,6	546,5	579,9	685,0

Uit bovenstaande tabellen blijkt het volgende:

- Vergelijken met 2008 zijn de gebouwgebonden groepsafhankelijke kosten per vierkante meter 3% toegenomen terwijl de gebouwgebonden vergoeding per vierkante meter met 7% is afgenomen.

- De leerlinggebonden kosten per vierkante meter zijn vergeleken met 2008 10% toegenomen terwijl de leerlinggebonden vergoeding per vierkante meter 10% is afgenomen.
- De mediaan van de exploitatiekosten per leerling is ten opzichte van 2008 met 20% gestegen, terwijl de exploitatievergoeding in dezelfde periode maar met 3% is gestegen.

Het blijkt dus dat op alle vlakken de lasten zijn toegenomen, terwijl de vergoedingen zijn afgenomen, of niet in dezelfde mate zijn gestegen.

3.7. Trendanalyse

De resultaten van de afgelopen drie jaar hebben we vergeleken, na indexering van de resultaten met de percentages conform de ministeriële regeling (1,04% en 2,33%). In onderstaande tabel is de mediaan van de exploitatiekosten per m2 weergegeven.

Exploitatiekosten per m2 BVO	2007	2008	2009	gemiddeld
Afschrijving gebouwen		11,5	0,0	5,8
Huur		0,0	0,0	0,0
Verzekeringen		0,0	0,0	0,0
Onderhoud	20,5	12,7	13,9	15,7
Energie & water	11,3	13,5	14,2	13,0
Schoonmaakkosten	15,4	17,5	18,5	17,1
Heffingen		1,2	0,8	1,0
Overige huisvestingslasten		1,2	1,3	1,3

Observaties:

- Opvallend is dat de afschrijving van gebouwen in 2009 naar 0 is gedaald.
- De kosten voor energie en water en schoonmaak laten een fors stijgende lijn zien. De kosten voor energie en water zijn in twee jaar tijd met ruim 25% gestegen en de kosten voor schoonmaak met 20%.
- De kosten voor onderhoud laten geen duidelijke lijn zien.
- De overige exploitatiekosten blijven ongeveer gelijk.

Gezien de aandacht voor het terugdringen van het verbruik van water en met name ook energie is de verwachting dat er in de loop der jaren een lager verbruik van in ieder geval energie waargenomen zou moeten worden. In de onderstaande tabellen staan de verbruiksgegevens uit de benchmarkonderzoeken over de jaren 2007 t/m 2009 weergegeven. Hierbij geeft de kolom 'N' het aantal scholen aan dat gegevens over het gas- water- en elektraverbruik heeft aangeleverd.

Energie en waterverbruik basisscholen 2009	N	Gemiddelde	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Verbruik elektra in kWh per m ² bvo	42	25,93	18,77	22,42	29,98
Verbruik gas in m ³ per m ² bvo	41	13,35	8,83	12,33	15,95
Verbruik water in m ³ per m ² bvo	37	0,37	0,21	0,30	0,40

Energie en waterverbruik basisscholen 2008	N	Gemiddelde	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Verbruik elektra in kWh per m ² bvo	120	31,04	20,37	25,12	33,65
Verbruik gas in m ³ per m ² bvo	127	15,15	10,01	13,57	17,62
Verbruik water in m ³ per m ² bvo	76	0,34	0,25	0,31	0,40

Energie en waterverbruik basisscholen 2007	N	Gemiddelde	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Verbruik elektra in kWh per m ² bvo	64	19,86	9,88	19,29	26,35
Verbruik gas in m ³ per m ² bvo	64	10,47	7,67	9,68	12,66
Verbruik water in m ³ per m ² bvo	64	0,41	0,22	0,27	0,42

Observaties:

- Uit de waarden van de gemiddelden en de kwartielen blijkt dat het verbruik van gas en elektra in 2009 ten opzichte van 2008 is gedaald, maar nog steeds hoger is dan in 2007. Opvallend is dat het verbruik is gedaald, maar de kosten zijn gestegen. Dit betekent dat het sturen op duurzaamheidsmaatregelen steeds sneller rendabel zal zijn.
- Voor het waterverbruik geldt dat de kwartielwaarden en de mediaan in 2009 ongeveer gelijk zijn aan de waarden in 2008. In 2007 waren deze waarden echter nog lager. Het gemiddelde waterverbruik over 2007 is een extreme waarde, dit moet buiten beschouwing worden gelaten.

4. Conclusies en aanbevelingen

Het doel van het benchmarkonderzoek is vooral dat scholen hun eigen exploitatiegegevens kunnen vergelijken met die van collega-scholen en aan de hand van deze vergelijking kunnen bezien of er aanleiding is om de situatie te optimaliseren. Desondanks zijn er zaken die opvallen wanneer de gegevens uit de vorige hoofdstukken worden geanalyseerd en die de moeite van het vermelden waard zijn. Deze zaken zijn in dit hoofdstuk verzameld. Waar mogelijk worden ook aanbevelingen gedaan.

De deelname aan het benchmarkonderzoek is in 2009 kleiner geweest dan in 2008, met name de deelname van brede scholen. Ondanks allerlei acties om de deelname te verbeteren zijn we daar nog niet in geslaagd. Hopelijk komt hier verbetering in bij het onderzoek over 2010. De steekproef beslaat 0,9% van de totale populatie van scholen in het primair onderwijs (7.517), wat betekent dat er niet sprake is van een betrouwbare steekproef. Het gaat hier bovendien om een niet-aselecte steekproef, waardoor een bias kan ontstaan vanwege specifieke redenen van de besturen en scholen om deel te nemen aan het onderzoek.

De gemiddelde leeftijd van schoolgebouwen in het primair onderwijs is met 54 jaar hoog te noemen, evenals de gemiddelde tijdspanne na een renovatie. Dit kan nadelig zijn voor de exploitatie, omdat een oud gebouw vaak onvoldoende geïsoleerd is, waardoor hogere energielasten ontstaan, en omdat de onderhoudskosten vaak hoger zijn dan bij nieuwe gebouwen. De noodzaak om aanpassingen aan de huisvesting te doen, zal daardoor de komende jaren toenemen.

Er bestaan grote verschillen in het aantal vierkante meter bvo per leerling. Omdat de vergoedingen voor exploitatiekosten (al dan niet indirect) gebaseerd zijn op het aantal leerlingen, kan dit voor een school met relatief veel vierkante meter bvo per leerling nadelig zijn. Te weinig vierkante meter bvo per leerling is echter ook niet aan te raden, omdat dit een grote druk kan geven op het binnenklimaat wanneer de klimaatinstallatie hier niet op afgestemd is.

De gemiddelde waardering voor de belevingswaarde van onderwijshuisvesting is met een 5,8 niet goed te noemen. Het meest opvallende aan de uitslag van de enquête is echter dat er op geen enkel punt echt goed wordt gescoord en op enkele punten zoals het binnenklimaat, ruimtelijke kwaliteit, energieverbruik en duurzaamheid onvoldoende. De brede discussie van de afgelopen jaren over de slechte kwaliteit van de onderwijshuisvesting en de "frisse scholen"-problematiek sluit aan bij de in dit onderzoek verkregen waarden.

Uit de inventarisatie van de totale inkomsten van scholen per leerling is op te maken dat, zoals verwacht, verreweg het grootste deel bestaat uit de rijksbijdrage lumpsum personeel. Daarnaast blijken scholen echter nog aanzienlijke inkomsten te genereren uit andere bronnen, zoals lumpsum materieel, overige subsidies en overige publieke inkomsten.

De exploitatiekosten van schoolgebouwen bestaan voor circa 30% uit energie- en waterkosten, en 37% uit schoonmaakkosten. Het onderhoud beslaat 28%. De overige posten, zoals afschrijvingen, heffingen en verzekering, zijn kleine onderdelen.

Er blijkt een grote spreiding te bestaan in de bedragen die scholen uitgeven aan een aantal kostenposten, bijvoorbeeld wat betreft de posten schoonmaak en onderhoud. Dergelijke grote verschillen geven aan dat er voor veel scholen een optimalisatieslag mogelijk is.

Het energie- en waterverbruik blijkt bij veel scholen niet bekend te zijn. Dit is des te meer opvallend vanwege de grote aandacht voor energiebesparing de afgelopen jaren en de aanzienlijke kostenpost. Het energieverbruik laat tevens een zeer grote variatie zien tussen de deelnemers, waaruit af te leiden is dat er een groot verbeterpotentieel is.

Uit de trendanalyse blijkt dat het verbruik van gas en elektra in 2009 ten opzichte van 2008 is gedaald, maar nog steeds hoger is dan in 2007. De kosten zijn echter in die jaren met ruim 25% gestegen. Dit betekent dat het sturen op duurzaamheidsmaatregelen steeds sneller rendabel zal zijn.

We raden scholen dringend aan om te starten met energimanagement, aangezien dit zich niet alleen terugverdient, maar vaak ook leidt tot beter functionerende gebouwinstallaties en een beter binnenklimaat.

Bijna alle deelnemende scholen hebben een negatief exploitatieresultaat; zowel in totaal als per kosten-/vergoedingensoort. Dit is een onwenselijke situatie, omdat de uitgaven aan exploitatie waarschijnlijk ten koste gaan van andere budgetten en/of de kwaliteit van het schoolgebouw en wellicht zelfs het onderwijs.

Het blijkt dat vergeleken met 2008 de gebouwgebonden kosten per vierkante meter 3% zijn toegenomen terwijl de gebouwgebonden vergoeding per vierkante meter met 7% is afgenomen. De leerlinggebonden kosten per vierkante meter zijn vergeleken met 2008 10% toegenomen terwijl de leerlinggebonden vergoeding per vierkante meter 10% is afgenomen. De exploitatiekosten per leerling zijn ten opzichte van 2008 met 20% gestegen, terwijl de exploitatievergoeding in dezelfde periode maar met 3% is gestegen. Het blijkt dus dat op alle vlakken de lasten zijn toegenomen, terwijl de vergoedingen zijn afgenomen, of niet in dezelfde mate zijn gestegen.

Bovenstaande zaken leiden tot de conclusie dat er nog veel te winnen valt op het gebied van exploitatie en op het inzicht dat scholen hebben in hun exploitatieresultaat. Om te kunnen sturen op exploitatie, is het van belang dat er meer en betrouwbaarder gegevens beschikbaar komen om de eigen exploitatie aan te toetsen. Het jaarlijks herhalen van dit benchmarkonderzoek met een groter aantal deelnemers, vooral waar het gaat om Brede Scholen, kan de betrouwbaarheid verhogen.

Wij nodigen u van harte uit om deel te nemen aan het benchmarkonderzoek 2010, zodat er per onderwijscategorie een omvangrijke steekproef plaatsvindt. Wanneer u interesse heeft in deelname aan een vervolgonderzoek voor het jaar 2010, dan verzoeken wij u om contact met ons op te nemen op telefoonnummer 073-6409409 of via benchmark@hevo.nl.

Ook wanneer u opmerkingen op of suggesties voor dit benchmarkonderzoek heeft, of wanneer u ondersteuning wenst bij het verbeteren van uw exploitatie of huisvesting kunt u natuurlijk contact met ons opnemen. Vooral momenten als groot onderhoud, renovatie en nieuwbouw bieden een kans voor de structurele verbetering van de exploitatie, omdat er juist op die momenten mogelijkheden zijn om grote stappen te maken. HEVO ondersteunt u graag in deze levensduurbenadering van uw huisvesting.

Bijlage 1: dienstverlening HEVO

Zoals in de introductie al omschreven, is HEVO expert op het gebied van huisvesting. Al bijna 35 jaar begeleiden wij onze opdrachtgevers bij hun huisvestingsvraagstukken, onder andere op het gebied van onderwijs, sport, zorg, wonen, veiligheid en hulpverlening, kantoren en bedrijfsgebouwen. Onze dienstverlening beslaat het volledige huisvestingstraject; van voorbereidend onderzoek tot en met realisatie en nazorg.

Hierbij treft u een globaal overzicht van onze dienstverlening. Huisvesting is echter altijd maatwerk. Wanneer u geïnteresseerd bent in wat wij voor u en uw specifieke vraagstuk(ken) kunnen betekenen, dan komen wij graag een keer langs om de mogelijkheden te onderzoeken. Voor een afspraak kunt u contact met ons opnemen op telefoonnummer 073-6409409. Meer informatie is verkrijgbaar via www.hevo.nl.

Onderzoek en advies

HEVO kan voor u diverse soorten onderzoek verrichten, zoals:

- Haalbaarheidsstudies.
- Locatiestudies.
- Scenariostudies.
- Inpassingsplannen.
- Duurzaamheidsberekeningen.
- Strategisch vastgoedadvies.
- Visiebepaling.
- Opstellen Programma van Eisen (zowel ruimtelijk en functioneel als technisch).
- Financiële vastgoedanalyse (investerings- en exploitatieberekeningen).
- BeSeF: procesmanagement op weg naar gezamenlijke huisvesting.
- Exploitatieadvies.
- Doordecentralisatie.
- Architectenselecties.
- Contract & Risicomanagement.

Proces- en projectmanagement

HEVO heeft ervaring met alle in Nederland bekende ontwerp- en bouworganisatievormen, zoals:

- Bouwmanagement.
- Integraal Ontwerpmanagement.
- Integraal Projectmanagement.
- Design & Buildaanbestedingen.
- PPS-light.

woensdag
schoolfoto's

HEVO wil de norm zijn in huisvestingsoplossingen en alle klantvragen omtrent huisvesting kunnen beantwoorden. Hiervoor is het nodig om continu op de hoogte te zijn van ontwikkelingen in de markt, een deskundige te gesprekspartner zijn en innovatieve oplossingen te realiseren.

Duurzaamheid speelt een centrale rol in onze visie en bedrijfsvoering. Wij verwezenlijken huisvesting die duurzaam presteert en streven als organisatie precies hetzelfde na. Onze focus ligt daarbij niet alleen op het bouwproces, maar juist op het totaal van het bouwproces en de gebruikscyclus. Want juist tijdens het gebruik bewijzen duurzame huisvestingsoplossingen hun meerwaarde. Ook op het financiële vlak.

Voor kalenderjaar 2007 heeft HEVO daarom een eerste onderzoek gedaan naar de exploitatiekosten van scholen in het Voortgezet en Primair Onderwijs. Resultaat van dit onderzoek was een benchmarkrapport, dat zowel op hoofdlijnen als op onderdelen inzicht gaf in de exploitatiekosten en exploitatiebudgetten van scholen. Vanwege de grote interesse naar betrouwbare exploitatiegegevens van scholen, heeft HEVO besloten dit onderzoek jaarlijks te herhalen. Op speciaal verzoek zijn dit jaar de complete financiën opgenomen en zijn tevens alle financiële getallen ook gerelateerd aan leerlingaantallen.

Deze rapportage, evenals die van voorgaande jaren, is voor onderwijsinstellingen gratis op te vragen via www.hevo.nl.

Voor niet-commerciële doeleinden is het vrij om deze rapportage als geheel of informatie uit deze rapportage te verspreiden of te delen met anderen, zolang HEVO vermeld wordt als bron. Voor commerciële doeleinden is schriftelijke toestemming van HEVO vereist.

Hugo de Grootlaan 11
5223 LB 's-Hertogenbosch

Postbus 70501
5201 CB 's-Hertogenbosch

T +31 (0)73 640 94 09
F +31 (0)73 641 01 18

info@hevo.nl
ISO 9001-gecertificeerd

**DUURZAAM
PRESTEREN**